

прегледни рад
примљен: 30. 11. 2021. г.
прихваћен за објављивање: 13. 12. 2021. г.
UDK 338.124.4:[616.98:578.834

Др Данијела ПЕТРОВИЋ*

ЕКОНОМИЈА У ДОБА SARS-CoV-2

Апстракт

Функционисање тржишних привреда изложено је утицају ендогених и егзогених фактора који утичу на њихов раст и развој, али и на падове и кризе. То су најчешће монетарни и политички фактори, ратни сукоби и природне катастрофе. Почетак 2020. године обележила је појава вируса Covid-19 који је иако спада у неекономске факторе има и те како важне економске импликације на националне привреде појединачно, али и светску економију. Пандемија је узроковала значајне трошкове и условила пад економске активности. Поред губитака које условљава док још траје, велике губитке због пандемије можемо очекивати у будућности због прерано изгубљених живота радноспособног становништва што ће се сигурно одразити на ниво економског раста. Предмет анализе у раду јесу значајне промене макроекономских показатеља настале као последица пандемије, али и указивање на неопходност анализе утицаја неекономских фактора на економију и утицаја и значаја који економија има на све области друштвеног живота, посебно у условима ванредног стања.

Кључне речи: пандемија, економија, макроекономски показатељи, опоравак.

УВОД

Успоравање глобалне економије и бројне несугласице у вези са питањима која су од значаја за читаву планету (екологија, политички и ратни сукоби, мигрантска криза и сл.) заокупирали су пажњу светске јавности и моћника током 2019. и на почетку 2020. године. Нико није могао да предвиди да ће се већ на почетку 2020. године десити промена која ће зауставити цео свет и довести до кризе са дугорочним последицама. Појава

---

* Доцент, Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, daniijela.petrovic@pr.ac.rs

смртоносног вируса SARSCoV-2 у провинцији Хубеј у Кини условила је глобалну кризу и потпуно зауставила економску активност, што је условило пад привредног раста и велике губитке како на нивоу националних економија, тако и на глобалном нивоу. Чињеница да не постоји лек, да се вирус брзо шири, као и то да је великом броју оболелих неопходно болничко лечење условило је појачан притисак на здравствени систем свих земаља. Здравствени систем земаља у окружењу, као и наш систем суочили су се са проблемом смештаја и збрињавања оболелих, али проблем није заобишао ни најразвијеније земље чији здравствени системи нису могли да издрже притисак пандемије.¹

Криза изазвана пандемијом условила је велике трошкове који се мере милијардама долара на дневном нивоу. Колико ће заиста износити тешко је утврдити јер се крај пандемије не назире. Због начина на који се испољава, неизвесности које носи, али и немогућности да се предвиди ток и дужина трајања, криза изазвана вирусом сматра се највећом кризом после Велике светске економске кризе 30-их година 20. века,

Развијеност земаља, финансијска снага и повезаност са земљама које су у најтежим моментима имале медицинску опрему неопходну за интензивну негу показале су се као пресудне у датом моменту. Приоритет лидера и политичара у обезбеђивању неопходне опреме на самом почетку пандемије подразумевао је повећање трошкова и алоцирање ресурса у збрињавању оболелих. Ресурси ангажовани у збрињавању оболелих имају опортунитетне трошкове, што значи да применом у области здравља нема могућности за њиховом применом у другим, продуктивним областима што се одражава на ниво друштвеног благостања. Очување јавног здравља дакле има своју цену и води губитку економског здравља привреде.

Настале околности условиле су тражење одговора на питање колика је цена спашавања живота, односно било је неопходно донети одлуку да ли отворити привреду или је затворити у циљу спашавања живота. Економисти одговор на постављено питање траже у односу онога шта се добија и оног чега морамо да се одрекнемо, односно траже одговор на питање ако желимо да мало више отворимо економију током пандемије, колико би то живота коштало? Иако је приоритет очување људских живота, обезбеђивање услова за живот подразумевало је и захтевало отварање

---

¹ Болест се сматра пандемијом уколико испуњава услове који се односе на то да се брзо шири, изазива бројну смртност, али и да је заразна. Заразност је посебно значајна, јер је и рак узрок великог броја смрти, али није заразан.

привреде. Балансирање између ових циљева представљало важан део борбе са пандемијом.

Брзина ширења вируса и велики број оболелих у кратком времену нису остављали могућност тражења решења које би омогућило очување здравља и привредне активности. Потреба за дистанцирањем људи и чињеница да се о вирусу јако мало знало условила је избор здравља као приоритета што је резултирало затварањем светске привреде.

Пандемија се све чешће посматра као експеримент у реалном времену који је убрзао процесе и пројекте о којима се раније размишљало или радило на њиховој реализацији. Могућност великог броја радника да ради од куће, одржавање *online* наставе, примена технологије у свим областима живот и рада, премештање значајног дела активности у кибернетички простор, социјално дистанцирање утицаће на промене у организовању рада, али животу и након завршетка пандемије.

Велики број економиста указује на то да после ковида „ништа неће бити исто“. У ком правцу и како ће се развијати светска привреда остаје да се види. Хоће ли после пандемије као после светских ратова и криза доћи до регенерације светске привреде и да ли ће се свака национална привреда окренути себи питања су на која одговоре очекујемо. Извесно је да ће промена бити и да се значај појединих области у друштву мења.

1. КАКО ЈЕ СВЕ ПОЧЕЛО?

Појава вируса и његово порекло изазвали су бројна питања, условили бројне поделе међу људима, утицали на различите ставове о свему што се односи на вирус, покренули бројне информације, али и дезинформације.

Пандемија COVID-19 (енгл. *Pandemic of COVID-19*)² избила је почетком децембра 2019. године у Вухану у Кини. Према званичним информацијама први случајеви регистровани су код људи који су радили на пијаци морских плодова. Велики број људи, како обичних, тако и научника изразио је сумњу у порекло вируса, а научни часопис *The Lancet* је објавио да су се симптоми јавили пре Вухана и ван поменутог

---

² Вирус SARSCoV-2 је патоген вирус из породице вируса корона чија је генетска секвенца слична у 80% вирусу *SARS* чије су епидемије забележене 2002. и 2004. године.

тржишта што је повећало сумњу у узрок и порекло вируса.³ Пренос *SARS-CoV-2* вируса са човека на човека потврдила је Светска здравствена организација (СЗО) 23. јануара, а пандемија је проглашена 11. марта 2020. године.

У Европи се са вирусом прва сусрела Италија која је имала највећу стопу заразе и смртности. У Србији је први случај заразе забележен 6. марта. Ванредно стање је проглашено 15. марта и трајало је до 6. маја 2020. године.

Полазна претпоставка и сазнања на почетку пандемије указивала су на то да вирус изазива инфекцију дисајних путева и упалу плућа, али се касније дошло до сазнања да је реч о системској болести којом је угрожен цео организам. Инфекција се међу људима преноси капљичним путем. Период инкубације је најчешће око пет дана, а креће се од једног до 14 дана. Најчешћи знакови и симптоми су повишена температура, сув кашаљ, малаксалост, стварање испљувака и кратак дах.⁴ Најтеже компликације могу бити упала плућа и акутни респираторни дистрес синдром. Развој болести може довести до тешке упале плућа, сепсе, септичког шока и смрти.

У циљу успоравања ширења вируса инсистира се на мерама превенције које се односе на ношење заштитних маски, прање

---

³ Званичници Вухана више пута су рекли да већина случајева упале плућа у Вухану у анамнези има конзумирање морских плодова са пијаци у Вухану. У јануару Институт за вирусологију Кине, кинески Центар за контролу болести, објављује да 33 од 585 узорака са пијаци рибе и морских плодова „Хуанан“, садржи нуклеинску киселину коронавируса који је успешно изолован из позитивних узорака културе, који упућују на то да вирус потиче од дивљих животиња које се продају на пијаци. Неколико дана касније, извештај у чланку у часопису *The Lancet*, једном од најбољих светских медицинских часописа, указује на могућност да упала плућа изазвана Вухановим коронавирусом није потекла са пијаци у Вухану. Рад под насловом „Клиничке карактеристике пацијената заражених коронавирусом 2019. у Вухану у Кини“, објављен је у часопису *The Lancet*, 24. јануара. Рад доступан на: [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(20\)30183-5/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)30183-5/fulltext), приступљено 20.11.2021.

⁴ Преглед 55924 лабораторијски потврђених случајева у Кини, показао је знакове и симптоме: температуре (87,9% случајева), сув кашаљ (67,7%), умор (38,1%), стварање испљувака (33,4%), краткоћа даха (18,6%), грлобоља (13,9%), главобоља (13,6%), болови у мишићима или бол у зглобовима (14,8%), грозница (11,4%), мучнина или повраћање (5,0%), назална конгестија (4,8%), пролив (3,7%), хемоптиза (0,9%) и загушење коњунктива (0,8%), „Report of the WHO-China Joint Mission on Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)“, WHO, 11-12, приступљено 22.11. 2021

руку и социјално дистанцирање. Циљ превентивних мера јесте заштита здравља, али и смањење броја оболелих у истом тренутку како се не би премашили капацитети здравственог система. Како би спречиле ширење вируса многе земље су прогласиле ванредно стање, предузеле мере карантина, полицијског часа и затварања граница. Крајем марта 2020. године, готово четвртина светске популације је била у карантину. Школе и универзитети су затворени у више од 160 земаља, што се одразило на преко милијарду и по ученика и студената широм света. Пандемија је довела и до заустављања друштвеног живота, велики број културних, спортских и других догађаја одложен је или отказан.

Према званичним подацима у свету је до краја новембра заражено више од 264,4 милиона људи, а преминуло више од 5,24 милиона, дато је више од 7,51 милијарди доза вакцина.⁵ Броју умрлих значајно је допринела неодлучност у предузимању мера у смислу затварања привреде, али и чињеница да због дезинформација велики број појединаца није вакцинисан. Вирус је на почетку показао јасне географске трендове, тако што се најпре ширио у густо насељеним градовима, да би се касније проширио и на руралне делове појединих земаља и света.

Важно је нагласити да поред губитака које пандемија условљава док још траје, велике губитке можемо очекивати у будућности због прерано изгубљених живота радноспособног становништва што ће се сигурно одразити на ниво економског раста. Криза изазвана вирусом могла би имати дубоке дугорочне економске последице и утицај на глобализацију и глобалне ланце вредности, што би могло да доведе до преиспитивања друштвеног уговора и улоге државе у великим економијама. Важно је такође да се предвиди и понашање потрошача када се вирус повуче, хоће ли појединци поучени искуством у пандемији и ванредном стању мање трошити, односно више штедети како би евентуалне нове кризе лакше превазишли или ће пак хтети да надокнаде пропуштено и трошити више. Функционисање реалне економије у постпандемијско доба предмет је анализе не само економиста већ и научника из других области. Оно што је заједничко свима јесте чињеница да глобализација, урбанизација, промене у животној средини, епидемије представљају глобалне претње које захтевају заједнички одговор.

Тренутно стање у највећем броју земаља указује на то да је пандемија разоткрила проблеме са којим се свака од привреда годинама

---

⁵ Johns Hopkins, University Medicine, Coronavirus Resource Center, доступно на: <https://coronavirus.jhu.edu/>, приступљено 28.11.2021

или чак деценијама суочава, али и заоштрила социјалну неједнакост. Прелазак на *online* економију омогућио је богатима да остварују још већи раст, док је велики број радника са ниским зарадама остао без посла, чиме је још више продубљен јаз између њих.

Потребно је указати и на чињеницу да је пандемија показала и изразиту несолидарност у допремању опреме и вакцина сиромашнима.

2. КОВИД ЕКОНОМИЈА

Пандемија је довела до глобалних социоекономских поремећаја у свету. Ширење пандемије Covid-19 резултирало је двоструком кризом, здравственом, али и економском. У економском смислу пандемија је погодила агрегатну тражњу, али и агрегатну понуду. Чињеница да је потрошња сведена на минимум јер се трошило само за основне потребе, односно храну, лекове, заштитну опрему утицала је на пад тражње домаћинства. У исто време затварање светске привреде утицало је на смањење инвестиција и капиталних улагања. Велики број привредних субјеката је у циљу очувања здравља и поштовања мера дистанце обуставио рад што се одразило на производњу, а тиме и на понуду. Додатном смањењу производње, односно понуде допринели су проблеми у снабдевању условљени затварањем привреде.

Смањена производња условила је пад ДБП у великом броју земаља. Шпанија, Велика Британија, Тунис бележили су пад производње од 20% у односу на претходну годину. У Перуу је производња опала за 30%. САД и Шведска бележе пад између 8 и 9%. Према расположивим подацима у појединим земљама које су доживеле највећи пад привредне активности биле су и највеће стопе смртности. Са друге стране земље које су имале ниске стопе пада производње као што су Тајван чија је вредност производње опала за 1%, али и Финска која бележи пад производње од 5% имале су мале стопе смртности. Овакви показатељи могу да доведу до закључка да је ниво економског развоја у вези са нивоом смртности што би могло да се доведе у везу са здравственим сектором и могућностима збрињавања оболелих. Међутим, подаци о смртности у САД и Шведској не потврђују постојање овакве везе. Наиме, поређењем нивоа економске активности и броја смртних случајева у САД и Шведској са Данском и Пољском утврђено је да се и поред скоро истог нивоа пада економског раста стопе смртности значајно разликују и да су у САД и Шведској на

милион становника биле више 5 до 10 пута.⁶ Наведено указује на то да на пандемију и ниво смртности поред степена развијености економије утичу и други фактори.

Као одговор на кризу COVID-19, владе широм света су формулисале различите стратегије за ублажавање утицаја вируса на друштвене и економске токове. Општи циљ је да се спречи талас банкрота који би могао да прекине вредне односе између фирми и њихових добављача и запослених. Међутим, подршка ликвидности у облику додатног банкарског кредитирања може створити проблеме у вези са дугом у будућности и захтева посебан опрез.

Мерама подршке и помоћи које је велики број привреда који је имао могућности исплатио значајна средства појединцима, али и угроженим категоријама радника који раде у области туризма, угоститељства, саобраћаја и другим областима, настојало се да се одржи ниво запослености и привредне активности.

Иако су пандемијом били погођени сви, ефекат вируса разликује се у зависности од тога да ли је реч о малим предузећима или о великим међународним компанијама. На основу података прикупљених између априла и августа 2020. који обухвата 4.433 предузећа у 133 земље, упркос томе што су јаче погођене кризом и кроз канале понуде и тражње, међународне фирме су биле у стању да предузму отпорније акције од фирми које послују само у земљи. Анализом је утврђено да су међународне фирме мање отпуштале раднике или отишле у стечај него домаће фирме.⁷ Производња међународних компанија током изолације постала је више зависна од стабилности и цена међународних транспортних мрежа.

Према истраживањима Европске асоцијације занатлија више од 90% малих и средњих предузећа у ЕУ бележило је пад промета у периоду затварања привреде. Потпуни губитак промета забележен је код 20% малих и средњих предузећа, док је одлагање инвестиционих улагања и смањење инвестирања забележено у функционисању 2/3 малих и средњих предузећа. Велики број привредних субјеката суочио се са проблемом ликвидности, односно неликвидности. Чак је 40% малих и средњих предузећа бележило

---

⁶ <https://ourworldindata.org/covid-health-economy>, приступ: 28.11.2021. г.

⁷ Floriana Borino, Eric Carlson, Valentina Rollo, Olga Solleder, International firms and COVID-19: Evidence from a global survey, The Centre for Economic Policy Research (CEPR) Issue 75, 2021, 31.

неликвидност, а у оквиру угоститељства, малопродаје и грађевине чак и до 50%.⁸

Иако је велики број привредних делатности бележио пад пандемија је условила пораст значаја појединих области које су у општој кризи оствариле раст прихода. То се пре свега односи на мала и средња предузећа која су се прилагодила новонасталој ситуацији, преусмерила пословање на *online*, али и понудила дигитална решења и платформе. Огроман профит оствариле су и фармацеутске компаније чије акције бележе раст на берзама.

3. ПОСЛЕДИЦЕ ПАНДЕМИЈЕ НА ЕВРОПУ И СРБИЈУ И МЕРЕ ОПОРАВКА

Према подацима Европске комисије економија еврозоне функционисала је између 25% и 30% испод својих капацитета у периоду најстрожих мера затварања привреда у току 2020. године. Први квартал 2020. године обележио је пад БДП од -8,3%. Пад је забележен и у области инвестиционе потрошње и то 4,3%, али и у области личне, односно приватне потрошње 4,7%. Највећи пад и губици забележен су у трговини, транспорту, угоститељству, уметности и др.⁹

Утицај пандемије на економију ЕУ различит је у зависности од тога о којим је државама реч. Економије које значајан део ДБП остварују у области туризма (Италија, Шпанија, Француска) имале су веће губитке и већи број отпуштених радника. Европска унија је дестинација великог броја туриста, са 40% укупних међународних долазака, те је због затварања посебно погођена.¹⁰

У циљу ублажавања настале кризе Европска комисија је 27. маја 2020. године поднела предлог плана за опоравак. Реч је о плану који се

---

⁸ Sandra Kamberović, Siniša Mitrović, Arno Behrens, GAP analiza mogućnosti za ekonomsko jačanje primenom održivih poslovnih modela nakon pandemije COVID-19 u Republici Srbiji, OEBS Srbija, 2020, 22.

⁹ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip132_en.pdf

¹⁰ Колико је туризам значајан показују подаци да 10% БДП уније долази управо из туризма. Туризам обухвата 2,4 милиона привредних субјеката од чега је 90% малих и средњих предузећа. Укупан број запослених у унији у области туризма је 23 милиона, што чини 12% запослених у унији. Затварањем због пандемије број туристичких резервација смањен је за 90% што је утицало на то да 6 милиона радних места буде изгубљено, А. Prašćević, *Ekonomski šok pandemije COVID 19 – rekretnica u globalnim ekonomskim kretanjima, Ekonomske ideje i praksa, Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu*, Beograd, 2020, бр. 37, 16.

односи на ублажавање социјално економске штете чији је назив „Европски тренутак: Опоравак и припрема за следећу генерацију“. Циљ плана је обезбеђење одрживог, уједначеног инклузивног раста за све чланице ЕУ за шта је предвиђен фонд од 750 милијарди евра. Наведени план је део дугорочног финансијског оквира ЕУ за период 2021-2027. годину.¹¹ Поред плана за опоравак који је донет на нивоу ЕУ чланице су доносиле планове за опоравак својих привреда. Тако је у Француској у циљу превазилажења последица кризе припремљен пакет за опоравак од 100 милијарди евра.¹² Приоритет у обнови јесу енергетика, транспортна инфраструктура, али и приватни објекти. Овај пакет је део помоћи која је упућена у оквиру фискалног и пакета банкарских гаранција. Помоћ се упућује малим и средњим предузећима у циљу одржања ликвидности, исплате зарада радницима, али и директне финансијске подршке микро предузећима.¹³

Сличне мере предузете су и у Немачкој чија је влада усвојила два пакета економске помоћи. Први пакет усвојен је у марту 2020. године у износу од 156 милијарди евра, а други већ у јуну и износио је 130 милијарди евра. У оквиру првог пакета планирано је 50 милијарди евра бесповратних средстава за мала и средња предузећа, али и бескаматно одлагање плаћања пореза. Другим пакетом обухваћена су бесповратна средства за мала и средња предузећа, зелене технологије и дигитализацију.¹⁴ Другим пакетом обухваћени су и подстицаји од 50 милијарди евра за климатске технологије и здравствени сектор, познат као „будући пакет“ (*Zukunftspaket*).¹⁵

У Италији је од марта до јуна 2020. године усвојено четири пакета помоћи и подршке. Првим пакетом („*Cura Italia*“) из марта 2020. године предвиђено је одлагање обавезе плаћања пореза и комуналних обавеза малим и средњим предузећима. За ову намену издвојена су средства у износу од 25 милијарди евра. У оквиру пакета из априла („Декрет о ликвидности“) издвојено је 400 милијарди за повећање државних гаранција којима би се очувала ликвидност предузећа, али и домаћинстава. Усвајањем „Декрета о поновном покретању“ као трећег прописа планирана

---

¹¹ S. Kamberović, S. Mitrović, A. Behrens, GAP analiza mogućnosti za ekonomsko jačanje primenom održivih poslovnih modela nakon pandemije COVID-19 u Republici Srbiji, OEBS Srbija, 2020, 29.

¹² <https://www.brusselstimes.com/all-news/123479/france-ministers-want-30-billion-euros-forecological-transition>, приступљено 26.11.2021

¹³ S. Kamberović, S. Mitrović, A. Behrens, *Op.cit.*, 31.

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ <https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Standardartikel/Themen/Schlaglichter/Konjunkturpaket/2020-06-03-eckpunktepapier.html>, приступ: 28.11.2021.г.

је помоћ малим и средњим предузећима у износу од 55 милијарди евра. Пакетом помоћи који је планиран за јун 2020. године предвиђено је 25 милијарди евра за подршку породицама.¹⁶

Обезбеђење средстава намењених подршци у великом броју земаља подразумева задуживање ионако већ задужених привреда, што је утицало на пораст јавног дуга, али и пораст инфлације.

У Србији је у 2018. години остварен раст БДП од 4,4% и 4,2% у 2019. години. Оваквом расту допринео је значајан раст директних страних инвестиција и домаће потрошње. Предвиђао се сличан раст и у току 2020. године, али је због пандемије и проглашења ванредног стања дошло до пада БДП за 4%. Иако је значајан, овај пад је релативно мањи у поређењу са многим другим европским земљама. Пандемија је посебно погодила МСП од којих 60% у априлу 2020. године драстично смањује производњу, а чак 91% има потешкоћа у плаћању обавеза.¹⁷

Као и друге земље и Србија је реаговала на кризу изазвану ковидом и предузела мере за ублажавање кризе и одржавање привредне активности. Фискалне мере донете су благовремено што је омогућило да укупна фискална позиција Србије остала одржива.¹⁸ Донете мере односиле су се на помоћ привреди и становништву.

Директним уплатама привредним субјектима (минималне зараде) чији је износ 97,3 обухваћено је више од 1,02 милиона људи. Укупне једнократне уплате износиле су 1,1 милијарду динара и чиниле 1,7% БДП Србије. Поред бројних мера за помоћ привреди влада је делила универзалну помоћ пунолетним грађанима у износу од 100 евра. Програм подршке привредним друштвима и грађанима износио је око 3,7% БДП-а. Поред директног фискалног подстицаја, Влада је локалном банкарском систему обезбедила преко 2 милијарде евра у облику гарантних шема за зајмове. Резултат ових интервенција је пораст јавног дуга на око 60% БДП-а до краја јула 2020. године.¹⁹

У циљу смањења последица пандемије у области туризма влада је увела поделила 160.000 ваучера за одмор у Србији како би се надокнадио број страних гостију и покренула кредитне линије која се односе на привредна друштва која послују у туризму у циљу побољшања нивоа

---

¹⁶ <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#I>, приступ: 28.11.2021.

¹⁷ <https://www.oecd.org/south-east-europe/COVID-19-Crisis-in-Serbia.pdf>

¹⁸ Донете мере одразиле су се на пораст фискалног дефицита са 0,5% БДП (пре-COVID-19) на 7%, док је јавни дуг порастао од 49% (пре-COVID-19) на 59-60%.

¹⁹ <https://www.mfin.gov.rs/>

ликвидности и обртног капитала ових привредних друштава у овим околностима.

За превазилажење кризе ЕУ издвојила је средства за Западни Балкан. Пакет финансијске помоћи који је предвиђен за краткорочно, али и средњорочно решавање проблема изазваних кризом износи 3,3 милијарде евра за цео регион. Србија из наведеног пакета може да користи 186,8 милиона евра и то 15 милиона за решавање здравствене кризе, 78,4 милиона за социјални и економски опоравак и 93,4 милиона евра за подршку пословања у јавном сектору.²⁰

Европска комисија основ покретања и модернизације економије након ковида види у дигиталној трансформацији и зеленој транзицији. Неразвијеност финансијског тржишта и тржишта капитала у Србији, али и ограничен приступ Србије различитим изворима финансирања могли би да спрече већу отпорност на будуће шокове, зауставе бржи опоравак од кризе COVID-19 и спрече прелазак Србије на кружну, зелену и инклузивну економију.

4. ЕКОНОМСКА НЕЈЕДНАКОСТ И ПАНДЕМИЈА

Неједнакост и социјална угроженост биле су присутне и пре пандемије у великом броју националних привреда, али и на нивоу света као целине. Појава криза великих размера каква је криза условљена пандемијом вируса продубљују неједнакост и повећавају несигурност код свих категорија становништва. Посебно је изражена несигурност код дела становништва које се и у ситуацији када није криза суочава са економским проблемима, односно дела становништва које је погођено сиромаштвом.²¹

---

²⁰ <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/economic-support-to-western-balkans/>

²¹ Под сиромаштвом се до скоро подразумевало недовољно прихода за набавку минималне корпе добара, док се данас сматра да је сиромаштво одсуство услова за достојан живот. Према дефиницији коју су дале УН у оквиру копенхашке декларације сиромаштво представља „недовољан доходак и средства за одрживо преживљавање, глад и неухрањеност, лоше здравствено стање, ограничена доступност другим основним услугама, повећани морбидитет и морталитет услед болести, неадекватне стамбене услове и бескућништво, несигурно животно окружење и социјалну дискриминацију и искљученост. Свеопште сиромаштво такође карактерише и недовољна партиципација у доношењу одлука и неучествовање у грађанском, социјалном и културном животу”. Апсолутно сиромаштво је пак дефинисано као „стање које карактерише изразита депривација у погледу задовољења основних људских потреба, укључујући исхрану, чисту пијаћу воду, санитарне услове, здравство, становање, образовање и информисање.

Део становништва који мање зарађује пандемија погађа много јаче, како финансијски, тако и здравствено. У условима кризе долази до пораста потреба за социјалном заштитом и смањењем несигурности.

Различите групе становника суочавају се са различитим ризиком, различитом заштитом послодавца и влада у ситуацији када су незапослени, када се суочавају са здравственим шокovima, инвалидношћу, тешкоћама у старости. Ризици нису одвојени и најчешће један ризик доводи од другог.

Земље које имају успостављену социјалну заштиту могу брзо да побољшају њене ефекте у случају кризе. Ниво социјалне заштите и квалитета јавних услуга стварају економску сигурност на нивоу друштва и омогућавају делимичну надокнаду привремено смањених прихода у периоду кризе.

У Србији има 558.945 особа корисника различитих програма социјалне помоћи и финансијске подршке породицама са децом. Око 23.000 корисника смештаја смештено је у 250 установа, од којих су две трећине државне, а једна трећина је у приватном власништву.²² У зависности од трајања кризе изазване пандемијом вируса очекује се да број ново-сиромашних у Србији буде између 125.000 и 327.000 грађана. Под ново-сиромашнима и сиромашнима се подразумева број оних за које се издваја 5,50 долара по особи дневно.²³

У циљу заштите социјално угрожених велики број влада издваја значајан проценат БДП. Управо је смањење неједнакости и пораст економске сигурност пут којим опоравак након кризе треба да крене. Уколико подршка социјално угроженима изостане проблеми се могу значајно увећати, посебно уколико дође до нових шокова који се очекују.

Оно зависи не само од дохотка већ и од приступа услугама”, UN, 1995, 57. Према дефиницији коју је 1975. године прихватила Европска унија „Појединци су сиромашни ако су њихов доходак и ресурси у тој мери неадекватни да им не омогућавају да остваре животни стандард који се сматра као прихватљив у друштвима у којима живе. Услед сиромаштва могућа је вишеструка угроженост која се одражава кроз незапосленост, низак доходак, неадекватне стамбене услове, неадекватну здравствену заштиту и баријере за доживотно учење, културу, спорт и рекреацију. Сиромашни су често искључени и маргинализовани и не учествују у активностима (економским, социјалним и културним) које представљају норму за друге, а често им није омогућен ни приступ фундаменталним правима” Council of European Union, 2004, 8.

²² COVID-19 Процена социо-економског утицаја, COVID-19 одговор, 2020, 27.

²³ *Ibid.*, 24.

5. ЗАКЉУЧАК

Криза изазвана вирусом указала је на слабости појединих националних привреда са којима се суочавају годинама или чак деценијама, али и слабости светске привреде као целине. Иако је пандемија узроковала огромне трошкове и изазвала кризу, створила је прилику да се одбаце досадашњи модели по којима функционише светска привреда и прихвате нове идеје које би омогућиле стварање услова за заједничку борбу и просперитет. Потпуни опоравак подразумева решавања питања економске сигурности, смањења неједнакости, али превентивног деловања у циљу смањења ризика и неизвесности којих ће у будућности сигурно бити. Искуства стечена у пандемији значајна су у циљу повећања спремности за будуће шокове.

Економски опоравак и трансформација условљени су бројним факторима: трајањем пандемије, поверењем потрошача, могућностима настанка нових пандемија или других глобалних проблема, али и спремности привреде да се прилагоди „новој реалности“.

ЛИТЕРАТУРА

Floriana Borino, Eric Carlson, Valentina Rollo, Olga Solleder, International firms and COVID-19: Evidence from a global survey, The Centre for Economic Policy Research (CEPR) Issue 75, 2021, 31.

Kamberović Sandra, Mitrović Siniša, Behrens Arno, GAP analiza mogućnosti za ekonomsko jačanje primenom održivih poslovnih modela nakon pandemije COVID-19 u Republici Srbiji, OEBS Srbija, 2020, 22.

Praščević Aleksandra, Ekonomski šok pandemije COVID 19 – prekretnica u globalnim ekonomskim kretanjima, Ekonomske ideje i praksa, *Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu*, Beograd, 2020, br. 37, 16.

Hopkins Johns., University Medicine, Coronavirus Resource Centar, доступно на: <https://coronavirus.jhu.edu/>, 28.11.2021.

COVID-19 Процена социо-економског утицаја, COVID-19 одговор, 2020, 27.

„Report of the WHO-China Joint Mission on Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)”, WHO, 11—12, 22.11. 2021.

Council of European Union. (2004). Joint report by the Commission and the Council on social inclusion. Brussels, 8.

UN. (1995) The Copenhagen Declaration and Programme of Action: World Summit for Social Development. New York.

[https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(20\)30183-5/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)30183-5/fulltext)

<https://www.brusselstimes.com/all-news/123479/france-ministers-want-30-billion-euros-forecological-transition>, 26.11.2021

<https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Standardartikel/Themen/Schlaglichter/Konjunkturpaket/2020-06-03-eckpunktetpapier.html>, 28.11.2021

<https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#I>, 28.11.2021

<https://www.un.org/development/desa/dspd/2021/04/economic-insecurity/>

<https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/economic-support-to-western-balkans/>

<https://www.oecd.org/south-east-europe/COVID-19-Crisis-in-Serbia.pdf>

<https://www.mfin.gov.rs/>

Danijela PETROVIĆ, Ph.D
Assistant Professor
Faculty of Law, University of Priština in Kosovska Mitrovica

ECONOMY IN THE SARS-CoV-2 AGE

Summary

The functioning of market economies is exposed to the influence of endogenous and exogenous factors that affect their growth and development, but also downturns and crises. These are most often monetary and political factors, war conflicts and natural disasters. The beginning of 2020 was marked by the appearance of the Covid-19 virus, which, although it belongs to non-economic factors, has important economic implications for national economies individually, but also for the world economy. The pandemic caused significant costs and caused a decline in economic activity. In addition to the losses it causes while it lasts, we can expect large losses due to the fall in the future due to the prematurely lost lives of the working population, which will certainly affect the level of economic growth. The subject of analysis in the paper are significant changes in macroeconomic indicators resulting from the pandemic, but also pointing to the need to analyze the impact of non-economic factors on the economy and the impact and importance of the economy on all areas of social life, especially in a state of emergency.

Key words: pandemic, economy, macroeconomic indicators, recovery.